

ศักยภาพและจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย

วิภาวดี ลิ้มสวัสดิ์¹, นพรัตน์ สุทธิกุล² และ เกษวดี พุทธภูมิพิทักษ์³

¹คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพและลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 2) ศึกษารูปแบบการจัดการและการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยบุคลากรในองค์กรภาครัฐและเอกชนที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีความโดดเด่นในพื้นที่ 15 จังหวัด 4 ภูมิภาคของประเทศไทย จำนวน 24 คน กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ศึกษา จำนวน 1,600 คน และผู้วิจัยลงศึกษาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทย 24 แห่ง การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงสำรวจ และการวิจัยคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง และแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้ ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีความโดดเด่นของประเทศไทย แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทมนุษย์สร้างขึ้น และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทผสมผสาน พบว่า ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีธรรมชาติสวยงาม มีความอุดมสมบูรณ์ บางแห่งเป็นแหล่งมรดกโลกมีการนำทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพส่วนใหญ่มีการจัดการที่ดีตามมาตรฐานที่กำหนดบางแห่งมีการบริหารจัดการที่ดีได้รับรางวัลระดับชาติ และระดับนานาชาติ แต่พบว่าแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งยังมีจุดอ่อนเรื่องความสะดวก บุคลากรไม่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศและไม่มีข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเป็นภาษาอังกฤษ ขาดช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ

คำสำคัญ: ศักยภาพ, จุดเด่น, แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Corresponding Author: ผศ.ดร.วิภาวดี ลิ้มสวัสดิ์ คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail: wipawadel@yahoo.com

Potentiality and Attraction of Health Tourism Destination in Thai Regions

Wipawadee Leemingsawat¹, Nopparat Suthitakon² and
Ketwadee Buddhabhumbhitak³

¹Faculty of Sport Science Chulalongkorn University

²Faculty of Education Kasetsart University

³Faculty of Business Economics and Communications Naresuan University

Abstract

This research is aimed 1) to study the potentiality and physical characteristics of health tourism destination and 2) to study the model management and service in health tourism of health tourism destination in Thailand. Samples included 24 personnel, who were responsible for health tourism destination management in 15 provinces in 4 regions of Thailand, from both public and private sectors, and 1,600 foreign tourists who came to visit the health tourism destinations in which the research had been conducted. The researcher had conducted the research in 24 prominent health tourism destinations in Thailand employing mixed method research which included survey research and qualitative research. The data collection tools were observation form, semi-structure interview guide, questionnaire, content analysis, and quantitative analysis which represented frequency, percentage, and mean.

The result was found that 3 types of Thailand health tourism destinations which had high potentiality and strong identity are natural health tourism destination, man-made health tourism destination, and integrated health tourism destination. Thailand possessed scenic and abundant health tourism destinations. Some are deemed as World Heritage. Moreover, the combination of natural resources and Thai traditional intellect was applied to create health promoting programs. Most destinations were well managed following required standards. Some were guaranteed by national and international awards. However, sanitation around the destinations needed to be improved. The destinations lacked English speaking personnel and information in English. Besides, public relations communication channels also needed to be increased.

Keywords: Potential / Attraction / Health Tourism Destination

นอกจากนี้ประเทศไทย ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยกำหนดให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ เพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคต ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560 มุ่งสู่การเป็นหนึ่งในผู้นำการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพระดับภูมิภาคของเอเชีย ด้วยการสร้างและเผยแพร่ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว สร้างสภาพแวดล้อมและพัฒนาระบบสนับสนุนการตลาดท่องเที่ยว สร้างกระแสการรับรู้เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าการท่องเที่ยว การพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ถูกกำหนดเป็นนโยบายหลักในแผนการพัฒนาประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ภายใต้ปัจจัยสนับสนุนที่เอื้ออำนวย โดยใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนสู่การพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน (ยุทธศาสตร์การวิจัย

ของชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2555-2559) การเปิดเสรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 จะเกื้อหนุนการเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในอาเซียน ซึ่งส่งผลดีต่อประเทศไทย รวมทั้งยังเป็นโอกาสในการขยายการลงทุนในธุรกิจบริการด้านการส่งเสริมสุขภาพ(กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการศึกษาศักยภาพ และจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่จะนำมาใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทยที่ชัดเจน สามารถที่จะขับเคลื่อนประเทศไทยให้ก้าวสู่การเป็นผู้นำและเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเอเชีย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพและลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการและการให้บริการในแหล่งในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรในหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นของประเทศไทย ใน 15 จังหวัดที่เป็นพื้นที่ศึกษา จำนวน 24 คน การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) และนักท่องเที่ยวชาว

ต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในแต่ละภูมิภาค การกำหนดจำนวนตัวอย่าง ได้จากการคำนวณโดยใช้สูตร Yamane ได้จำนวนตัวอย่างภูมิภาคละ 400 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,600 คน การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling)

แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของงานวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติ 2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มนุษย์สร้างขึ้น และ 3) แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบผสมผสาน ซึ่งพื้นที่ศึกษา ได้แก่

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีความโดดเด่นของประเทศไทย ในพื้นที่ 15 จังหวัด ประกอบด้วย

- 1.1 ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง จังหวัดพิจิตร
- 1.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดอุดรธานี จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดบุรีรัมย์
- 1.3 ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดกรุงเทพมหานคร จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- 1.4 ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดกระบี่ จังหวัดระนอง จังหวัดภูเก็ต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสังเกต (Observation form)
2. แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structure interview guide)
3. แบบสอบถาม (Questionnaire)

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย

การตรวจสอบคุณภาพด้านความตรง (Validity) ได้ตรวจสอบความตรงของเครื่องมือ 2 ด้าน คือ ความตรงตามเนื้อหา (Content validity) และความตรงตามภาวะสันนิษฐาน (Construct validity) โดยการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-objective congruence index: IOC) ของแบบสอบถามเท่ากับ 0.81 การตรวจสอบคุณภาพด้านความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการตรวจสอบจากค่าสถิติวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ของ Cronbach (α Cronbach Coefficient) จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.83

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. คณะผู้วิจัยลงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพใน 4 ภูมิภาคของประเทศไทย 15 จังหวัด จำนวน 24 แห่ง โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบสังเกต (Observation form)

2. เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างบุคลากรในองค์กรภาครัฐและเอกชนที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีความโดดเด่นจำนวน 24 พื้นที่ ด้วยการสัมภาษณ์รายบุคคลโดยคณะผู้วิจัย

3. เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศโดยใช้เครื่องมือ คือแบบสอบถาม ด้วยการเก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยคณะผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแยกข้อมูลพื้นฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ที่แสดงศักยภาพ รูปแบบการจัดการและการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย

2. ใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ค่าสถิติที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาศักยภาพ รูปแบบการจัดการและการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย ที่ได้จากการสังเกตแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และจากการสัมภาษณ์บุคลากรที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในพื้นที่การวิจัย พบว่า

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีทรัพยากร ธรรมชาติที่สวยงาม และอุดมสมบูรณ์ ระบบการบริหารงานส่วนใหญ่เป็นระบบงานราชการ มีการจัดการตามมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และจัดการเครือข่ายของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ เช่น การแช่น้ำแร่/อาบน้ำแร่ การแช่น้ำพุร้อน การนวดแผนไทย การนวดฝ่าเท้า การนวดน้ำมัน การพอกโคลนจากธรรมชาติ การนอนบนหาดทรายร้อน แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นอุทยานมีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว เพื่อไม่ให้

ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ จุดอ่อนของแหล่งท่องเที่ยวคือการรักษาความสะอาดพื้นที่การให้บริการ เช่น พื้นที่สำหรับบริการนวด การขาดการให้ข้อมูลทางด้านประโยชน์ของกิจกรรมและผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการส่งเสริมสุขภาพ บุคลากรที่ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบางแห่งไม่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้ บางแห่งขาดข้อมูลการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเป็นภาษาอังกฤษ หรือภาษาอื่นๆ ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ การสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ซึ่งไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีการปิดพื้นที่อุทยานแห่งชาติในช่วงฤดูฝน

2. แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทมนุษย์สร้างขึ้น เช่น สถานประกอบการนวดและสปา โรงแรมและรีสอร์ทที่จัดบริการด้านการส่งเสริมสุขภาพ สถานประกอบการผลิตภัณฑ์สุขภาพ พบว่าส่วนใหญ่มีการบริหารจัดการที่ดีได้รับรางวัลระดับชาติ และระดับนานาชาติ มีข้อมูลในเว็บไซต์เป็นภาษาอังกฤษ และภาษาอื่นๆ ยังมีจุดอ่อนในเรื่องคุณภาพการบริการด้านสุขอนามัยในสถานประกอบการนวดบางแห่งไม่ได้มาตรฐาน บางแห่งไม่สามารถให้บริการที่รวดเร็ว มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากต้องรอเป็นเวลานาน บางแห่งบุคลากรผู้ให้บริการนวดและสปาไม่สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้ และพบปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลเนื่องจากบางแห่ง

ไม่มีข้อมูลประชาสัมพันธ์เป็นภาษาอังกฤษ

3. แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทผสมผสาน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นและมีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ส่งเสริมสุขภาพ บำบัดรักษา หรือช่วยทำให้ผ่อนคลาย พบว่ามีโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพที่มีความน่าเชื่อถือ จัดการโดยบุคลากรทางการแพทย์ มีกิจกรรมการตรวจสุขภาพก่อนเข้าโปรแกรม มีการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพและการใช้ธรรมชาติบำบัด อย่างไรก็ตามพบว่ามีจุดอ่อนได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพบางแห่งไม่มีเอกสารประชาสัมพันธ์เป็นภาษาอังกฤษ ไม่มีรายละเอียดโปรแกรมเป็นภาษาอังกฤษ บุคลากรไม่สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ขาดช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างประเทศ

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาศักยภาพ รูปแบบการจัดการและการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย ตามผลการประเมินของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทย ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ และนำเสนอในรูปของคำร้อยละ จำแนกตามรายภูมิภาคที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว และวิเคราะห์ในภาพรวม โดยได้กำหนดภูมิภาคดังนี้ 1 หมายถึง ภาคเหนือ, 2 หมายถึง ภาคกลาง รวมกรุงเทพมหานคร, 3 หมายถึง ภาคตะวันออก เฉียงเหนือ, 4 หมายถึง ภาคใต้ และ 5 หมายถึง รวมทุกภาค ผลการวิจัยตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงลักษณะทางชีวสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทางชีวสังคม (ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง)	1	2	3	4	5
1. เพศ					
ชาย	49.90	56.50	62.50	51.20	55.10
หญิง	50.10	43.50	37.50	48.80	44.90
2. อายุ					
อายุ 20 ปีและน้อยกว่า	3.60	2.00	1.80	2.80	2.50
อายุ 21 - 30 ปี	63.10	58.50	25.40	33.80	45.20
อายุ 31 - 40 ปี	17.30	24.40	23.80	32.20	24.40
อายุ 41 - 50 ปี	5.10	5.80	15.80	16.10	10.70
อายุ 51 - 60 ปี	5.90	4.50	14.20	9.50	8.50
อายุ 60 ปี ขึ้นไป	5.00	4.80	19.00	5.60	8.70
3. สถานภาพการสมรส					
โสด	74.00	73.20	40.80	39.70	57.60
สมรส	20.40	20.20	51.70	51.20	35.30
หย่า/แยกกันอยู่ /หม้าย	5.60	6.60	7.50	9.10	7.10
4. ภูมิภาคที่เป็นถิ่นพำนักถาวร					
ภูมิภาคอาเซียน	3.00	3.40	7.70	2.40	4.20
ภูมิภาคเอเชีย	19.50	44.20	36.70	45.30	36.45
ภูมิภาคตะวันออกกลาง	2.00	0.00	0.00	1.10	1.30
ภูมิภาคแถบทวีปยุโรป	58.50	39.30	41.40	43.50	44.85
ภูมิภาคแถบทวีปอเมริกา	17.00	13.10	14.20	7.70	13.20
5. ระดับการศึกษา					
มัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า	19.70	10.50	5.10	13.50	12.10
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	13.80	13.00	13.50	16.80	14.30
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	45.50	59.00	65.40	49.30	55.40
ปริญญาโทหรือเทียบเท่า	16.20	13.50	12.90	13.80	14.10
ปริญญาเอกหรือเทียบเท่า	4.80	4.00	3.10	6.60	4.10

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าในภาพรวม นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในทุกภูมิภาคของประเทศไทย เป็นเพศชาย และเพศหญิงจำนวนใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 21-30 ปี รองลงมา

คือมีอายุระหว่าง 31-40 ปี โดยส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด รองลงมาคือ มีสถานภาพสมรส ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี รองลงมาระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า และส่วนใหญ่มีถิ่นพำนักถาวรในทวีปยุโรป รองลงมาคือทวีปเอเชีย

ตารางที่ 2 สิ่งที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเห็นว่ามีความโดดเด่นในการเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทย

สิ่งที่มีความโดดเด่น	ร้อยละของนักท่องเที่ยวที่แสดงความคิดเห็น				
	1	2	3	4	5
แหล่งท่องเที่ยวมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับ	32.70	40.50	66.00	30.20	39.50
แหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก	28.70	21.00	24.20	29.20	23.40
แหล่งท่องเที่ยวมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย	55.80	61.10	23.20	43.50	41.80

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่น่าสนใจที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเห็นว่ามีความโดดเด่นในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยมากที่สุด ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย รองลงมา

คือแหล่งท่องเที่ยวมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับ และแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ประเด็นสำคัญที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทย ต้องการให้มีการปรับปรุง / พัฒนา

ประเด็นที่ต้องการให้ปรับปรุง/พัฒนา	ร้อยละของนักท่องเที่ยวที่แสดงความต้องการ				
	1	2	3	4	5
สุขาภิบาล/ความสะอาด	54.20	59.20	47.20	32.80	44.90
กิจกรรมการท่องเที่ยว	25.70	21.40	26.20	23.80	22.00
ที่พักและการเข้าถึงและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	17.20	26.00	1.00	6.20	10.30
การจัดการสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	16.40	19.50	8.80	15.80	13.20
ความปลอดภัย	26.70	28.50	28.00	26.00	24.90

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าประเด็นสำคัญที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ต้องการให้มีการปรับปรุง / พัฒนา ที่มากที่สุด ได้แก่ สุขาภิบาล/ความสะอาด

รองลงมา คือ ความปลอดภัย และกิจกรรมการท่องเที่ยว ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ศักยภาพและจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทยส่วนใหญ่นั้นมีทรัพยากรธรรมชาติเป็นพื้นฐาน มีสภาพป่าอุดมสมบูรณ์ บางแห่งเป็นแหล่งมรดกโลกมีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ส่งเสริมสุขภาพ เช่น น้ำพุร้อน น้ำแร่ โคลนร้อน หาดทรายร้อน น้ำพุร้อนเค็ม (Salt spring) การบริหารจัดการมีทั้งภาครัฐบาล และภาคเอกชน และมีการจัดการโดยชุมชน ภาคเอกชนส่วนใหญ่มีการบริหารจัดการที่ดีได้รับรางวัล แต่ยังมีจุดอ่อนที่ต้องพัฒนา ได้แก่ สถานประกอบการนวดบางแห่งไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานด้านความสะอาดของวัสดุอุปกรณ์ บุคลากรไม่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้ ขาดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเป็นภาษาอังกฤษ ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ การสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ซึ่งไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สถานประกอบการนวดที่มีชื่อเสียงบางแห่งมีนักท่องเที่ยวรอรับบริการจำนวนมาก บุคลากรไม่เพียงพอ ไม่มีการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างหน่วยงานที่ดำเนินงานเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ สุนิษา เพ็ญทรัพย์ และปวันรัตน์ แสงศิริโรจน์ (2555) พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมากด้านการอาบน้ำแร่เพื่อสุขภาพ และการชมทัศนียภาพ โดยรอบบ่อน้ำพุร้อน นักท่องเที่ยว มีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการบำรุง รักษาและทำความสะอาดบริเวณบ่อน้ำพุร้อนและมีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น ควรเพิ่มบุคลากรให้มากขึ้นและจัดบุคลากรให้ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ ทรงธรรม สุขสว่าง (2559) ที่กล่าวถึง การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิง

สุขภาพ โดยการใช้เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ (Social media) หรือจะใช้เครือข่ายการบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จากข้อค้นพบดังกล่าว ควรเร่งพัฒนาบุคลากรให้ตระหนักถึงการรักษาความสะอาดของวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับ เกษม จันทร์แก้ว (2559) ได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สำคัญประการหนึ่งคือเรื่องความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว และบุคลากรต้องพูดภาษาอังกฤษได้ และยังสามารถสื่อสารกับ อริศรา ห้องทรัพย์ (2558) พบว่า ผู้นำท้องถิ่น ประชาชน ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวมีความต้องการพัฒนาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ น้ำพุร้อนธรรมชาติในระดับมากและเสนอแนะให้มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว น้ำพุร้อนธรรมชาติให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยการใช้สื่อออนไลน์ต่างๆ เช่น Web page, Facebook, Social media

จากการศึกษาการจัดกิจกรรมทางสุขภาพ ที่ให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพส่วนใหญ่มีรูปแบบของกิจกรรมที่ใกล้เคียงกัน มีความแตกต่างกันที่มีการนำวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละท้องถิ่น และศาสตร์เฉพาะด้านในการดูแลรักษา ส่งเสริมสุขภาพ มาผนวกเข้ากับการท่องเที่ยว โดยมีการนำภูมิปัญญาไทยมาเป็นกิจกรรมทางสุขภาพ เช่น การนวดแผนไทย มวยไทย การรับประทานอาหารไทยและเรียนรู้การปรุงอาหารไทย ซึ่งเป็นที่รู้จักแพร่หลายในระดับนานาชาติ นอกจากนี้ยังมีโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพแบบบูรณาการ ที่มีการส่งเสริมสุขภาพกาย และสุขภาพจิต ในเบื้องต้นมีการตรวจสุขภาพ ผู้เข้าร่วมโปรแกรม มีกิจกรรมออกกำลังกายรูปแบบ

ต่างๆ ที่เหมาะสมกับสถานภาพของผู้เข้าร่วม มีการใช้ธรรมชาติบำบัด ธาราบำบัด มีการดูแลด้านโภชนาการ มีกิจกรรมทางศาสนา มีการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของ เกษม จันทรแก้ว (2559) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จะต้องพิจารณาผลที่จะเกิดขึ้นทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจ เมื่อทบทวนโปรแกรมจะเห็นว่าโปรแกรมสุขภาพนั้นตอบสนองด้านร่างกายและจิตใจผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย ในแต่ละประเภท ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มนุษย์สร้างขึ้น และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบผสมผสาน

2. แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่อยู่ภายใต้ความดูแลของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน นำผลการวิจัยไปปรับปรุงเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้มีมาตรฐาน เพื่อให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการต่อยอดงานวิจัยทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติ ทำการวิจัยเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในมาตรฐานและการบริการด้านสุขภาพในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดูแลและส่งเสริมสุขภาพ เช่น น้ำพุร้อน น้ำพุร้อนเค็ม น้ำแร่ ทรายร้อน โคลนร้อน

2. แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มนุษย์สร้างขึ้น และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบผสมผสาน โดยทำการศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่างชาติ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนเงินทุนวิจัยมุ่งเป้าด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว จากเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ (คอบข.) ประจำปีงบประมาณ 2558 ทางคณะผู้วิจัยขอขอบคุณเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่ให้การสนับสนุนทุนในการวิจัยครั้งนี้

บรรณานุกรม

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2559). รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว ฉบับที่ 3 (มกราคม-มีนาคม 2559). กรุงเทพมหานคร: เอ็กเซลเลนซ์ บิสเนส แมเนจเม้นท์.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2553). การวิจัยโครงการสำรวจพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศกลุ่มสุขภาพความงาม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท มาร์เก็ตไวส์ จำกัด.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2554). แผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2558 จาก http://tourismthailand.org/tourismthailand_index/th/.
- เกษม จันทรแก้ว. (2559) การสัมมนาวิพากษ์ผลลัพธ์การวิจัย แผนงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยเพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเอเชีย. วันที่ 19 พฤษภาคม 2559 ณ ห้องประชุมสถาบันการพลศึกษา กรีฑาสถานแห่งชาติ ปทุมวัน กรุงเทพฯ.
- ทรงธรรม สุขสว่าง. (2559) การสัมมนาวิพากษ์ผลลัพธ์การวิจัย แผนงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยเพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเอเชีย. วันที่ 19 พฤษภาคม 2559 ณ ห้องประชุมสถาบันการพลศึกษา กรีฑาสถานแห่งชาติ ปทุมวัน กรุงเทพฯ.
- สุนิษา เพ็ญทรัพย์ และปวันรัตน์ แสงศิริโรจน์. (2555) พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กรณีศึกษาบ่อน้ำพุร้อนรักษะวาริน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง. กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- อริศรา ห่องทรัพย์. (2558). แนวทางพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแหล่งน้ำพุร้อนในภูมิภาคทางตอนเหนือของประเทศไทย. วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ, 16(3) (กันยายน-ธันวาคม 2558) : 76-90.
- Smith, M. and Puczko, L. (2009). *Health and Wellness Tourism*. Oxford: Elsevier.

**Academic
Journal Institute
of Physical Education**